

FOAIA DIECESANĂ.

Organ al Eparchiei gr. or. rom. a Caransebeșului.

Apare odată în săptămână: DUMINECA.

Prețul Abonamentului :
 Pentru Austro-Ungaria pe an . . 5 fl. — cr.
 " " pe $\frac{1}{2}$ an . 2 " 50 "
 " România și străinătate pe an . 14 franci
 " " " " pe $\frac{1}{2}$ an 7 "

Prețul inserțiunilor :
 Pentru publicațiunile oficiale, concurse,
 edicte etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până
 la 150 de cuvinte, 3 il., până la 200 de cu-
 vinte, 4 fl., de aci în sus 5 fl.

Correspondințele se adresează redacțiunii
 „FOAIA DIECESANĂ“;
 eară banii de prenumerațiune și inserțiunii la
 ADMINISTRAȚIA
 Librăriei și Tipografiiei diecesane în Caransebeș.

Biserica Românilor din Ardeal și Ungaria înainte de „unire“.

(Urmare).

În primele decenii ale jumătății a doua a sec. 16-lea romano-catolicismul era înfrânt și nu-i rămase decât numele. Învingătorii reformați dau acum năvală asupra Românilor și bisericii lor. Dar pecând luteranii se încercă a-i câștiga pe cale pacifică, prin mijloace spirituale, prin tipări, discuțiuni și corespondințe cu capi poporului românesc; pe atunci calvinii, cari erau la putere, întrebuițau mijloace nelegale, forță, brutalitate. „Acum încep principii Transilvaniei — zice reformatul scriitoriu de pe la mijlocul secolului trecut Petru Bod — a se îngriji cu tot adînsul, ca populațiunile supuse puterii lor să se lumineze cu lumina strălucitoare a evangeliului“, și dieta țării din 1566., ținută la Sibiu, decretează cu vot unanim: „cuvîntul lui Dumnezeu pretutindeni se se predice liber, idololatria inimică virtuților dumnezeesci se se desrădăcineze mai ales între Români, ai căror conducători orbii pre orbii conducînd atît pre sine, cît și plebea miseră a adus-o în groapă“ și: „cei ce s'ar opune acestei decisiuni se dispute din biblie cu superintendentul, episcopul George. Și dacă tot nu ar voi să se întoarcă la religiunea adevărată (calvină) să se scoată din țară, fie episcopi românesci, fie popi ori călugări. Și tot poporul se asculte numai de episcopul George și de popii aleși de el.“

Spre îndeplinirea acestor decisiuni începură calvinii se persecute pe Români în modul cel mai infam. Sigismund Zápolya îndemnat de aceia luă proprietatea Lanerăm dela mitropolitul românesc, pentru

că aceasta n'a voit se treacă la calvinism, și o dete unui episcop calvinesc impus Românilor cu sîla, lui Pavel Tordasi, care se numesce „*erdélyi reformatus magyar oláh püspök*“. Metropolitul românesc scărbit de această faptă, părăsesce scaunul mitropolitan și fuge în România, eară clerul și poporul nemulțămiiți cu schimbările făcute se revoltă în contra lui Tordasi. Din asta cauză dieta ținută în 1568 decide, că *principalele să pedepsească pe preoții românesci ca pre nisce oameni cutezători și cerbicoși, de oare ce ei nu sufer pe episcopul calvinesc impus Românilor peste voea lor, nu asculta la învățăturile lui și țin la legea lor veche.*

Lovituri noauă capătă biserica noastră proclamându-se în dieta din Tergul-Mureșului, ținută în an. 1571, libertatetea conștiinței pentru religiunile: luterană, calvină, unitară și rom-catolică.

Această proclamație se repetesce și în anul 1573, ear cu privire la religiunea Românilor se decretează: „*Aici se nu fie înțeleși aceia ce se țin de secta Olahilor sau Grecilor, cari sunt tolerați numai de azi pe mâne, până când va plăcea principilor și dietei țării, ca se-i suferă*“.

În an. 1579. se decretează și codifică: *Deși națiunea românească în aceasta patrie nu este numărată între acelea, cari constituesc statul, nici religiunea lor între acele recepte, totuș până când Români vor fi suferiți în această țară pentru folosul ei, clerul bisericesc al Românilor se fie obligat a observa următoarele... aici apoi se înșiră legiuri peste legiuri, în puterea cărora episcopii românesci noi aleși au se fie după placul principilor; unele obiceiuri vechi se desrădică, jurisdicțiunea și drep-*

turile dirigeritorilor bisericesci se restring; preoții dau onorare dignitarilor pământesci, feciorii de preoți — în anumite cazuri — devin iobagi; preoții cari nu ar urma orânduieilor impuse cu privire la botez, cununii ș. a. se pedepsesc; lucrul pe sama Magiariilor e permis și în sărbători, și, „deoarece Români pentru juptele lor cele rele n'au meritat nici o favoare, delu ei în tot Ardealul să se ie dieciuiala din vin grâu, din legume, oi, din rimatori și din albine etc...” Mai departe dieta din Mediaș 1588 opresce pe *episcopi*, eară cea din Alba-Iulia 1592 clerul a face visitațiuni canonice prin țară fără voea domnilor pământesci, ca astfel poporul românesc se rămână fără de acei ingeri păzitori, cari-l feriau de doctrinele rătăcite ale ereticilor.

Examinând legiurile aci înșirate, ne putem face o idee despre soarta bisericeii noastre, când chiar legile țerii abia mai tolerează pre credincioșii aceleia. Foarte preocupat trebuie se fie acela, care n'ar observa în aceste legi intențiunea calvinilor de a-și ajunge scopul, pentru care asudară atât de mult. Și care ar putea fi alta, când episcopii noi aleși nu mai pot fi acei bărbați, cari țin la biserica lor străbună și pre cari îi voiesce poporul; când prin redicarea sau mărginirea obiceiurilor vechi și a jurisdicțiunei bisericesci, preotul lipsit de drepturile sale de mai nainte vine mai arare ori în atingere cu poporul, care în toate afacerile cere sfatul părintelui seu sufletesc; când soarta clerului și a poporului românesc se îngreuează și toate acestea numai din cauza, că ei sunt *dreptcredincioși* și nu eretici, căci în cazul din urmă toate leginirile și orânduiele susamintite nu mai au valoare, precum vom vedea mai fărziu.

Apăsările sërmanilor Români nu se marginesc numai cu atâta, căci nu trebuie se trecem cu vederea interesul principilor indigent magiari de a-și câștiga cât mai mulți adepti conform ideii timpului de atunci, după care unitatea religiunei — o religiune unică și uniformă se considera ca condițiune esențială a unității și întregității statului.

Nu este mirare dacă, pre lângă astfel de mesuri îndreptate contra mitropolitului, clerului și poporului românesc s'a găsit destui Români, cari au părăsit legea părintască și a îmbrățisat cu sau fără voe legea maghiară. Despre aceasta ne putem convinge din art. de leg. 20, dela 1569, unde vedem, ca într' adevăr atâți Români s'au calvinisat, încât aveau lipsă de o mulțime de popi calvinesci.

În privilegiile date (1595) mitropolitului Ioan al III-lea de Prislop și clerului românesc de Sigismund Bathory, asemenea în art. de lege 29, votat de adunarea generală an. 1600, ca: *la pofta Măriei Sale — Mihai Viteazul, 1599—1600 principele Ardealului — popii românesci, încât se atinge de persoana lor, pre tot locul se scutesc de iobagie*, în aceste privilegii, zic, să nu se privească o îmbunătățire a sorții clerului nostru. Nu, căci abia părăsesce Mihaiu Transilvania, în urma nefericitei lupte dela Mirișleu (18 Sept. 1600), și aristocrația ardeleană nu sciu să-și resbune, decât asupra clerului și poporului de un sânge cu Mihaiu — ceea ce se poate vedea din decisiunile adunărilor generale ținute în Lățeni (Léczfalva) și Cluj¹⁾. În o altă dietă, ținută după lupta dela Brașov, în care Moise Székely fu bătut (17. Iul. 1602) de Radu Șerban, se decretă *estermnarea tuturor Românilor*.

Sub Stefan Bocskai, căruia îi succese să se facă principe la anul 1604. și următorii lui se bucură confesiunea calvină și aderenții ei de cele mai mari favoruri. Clerul calvin pe lângă aceea, că are venituri mari bisericesci din zecuelile, cu cari contribuiau și Români, e scutit încă și de toate greutățile publice. Principele și aristocrația votează sume mari pentru redicarea învățământului, dela care erau eschiși necalvinii și în deosebi Români. Religiunea calvină este absolut domnitoare, și se numesce „*fővallás*.”

Poporul nostru însă e luat în picioare, clerul românesc se asupresce din cale afară: *Episcopul nostru n'are reședință; preoții nu se pot nobilita, eară câți fură nobili, își perd nobilitatea și plătesc zecueli peste zecueli; privilegiile lor au valoare numai dacă ei trecând la calvinism părăsesc legea străbună, inferată acum cu numele de idololatriă și blasfemeie* *).

Deja următorii lui Bocskai, Sigismund Rákoczy, (1607—1608.) dă Românilor uniți cu calvinii o

¹⁾ Dieta ținută la Lățeni 25 Octom. 1600, decide — art. de leg. 19. —: „*Fiindcă stricăciunea și pericolul nostru de acum a provenit din cele două țeri române, am decis, că de aci încolo fără de scirea Domnitoriului și țerii nimenca să poată merge în cele două țeri române, spre a putea servi. Dacă ar merge cineva să-și peardă capul și averile. Nici popii românesci să nu poată intra vreodată din cele țeri române. Eară călugării (cei românesci) de tot să fie proscrisi din toată țara. De se va afla vreunul, că a intrat sau va intra în contra edictului țerii, pe acela să-l prindă și despoaie ori și unde.*” — Eară dieta din Cluj, ținută la 21. Ianuarie 1601., prin art. d. l. 12. hotăresce, că „*popii românesci, cari au luat parte la reshel nu se sufer în țară etc...*”

*) „*Bálványozás és Isten ellen való káromlás*” — Mikó, Erdélyi történ. adatok. Kolozsvár 1856. II. pag. 374.

diplomă, — datată din Beiuș, 15. Ian. 1608. — pre care o espunem în estras, ca se înțelegem mai bine poziția bisericeii noastre de atunci de o parte, eară de altă parte că se folosim ocasiunea a vedea, dacă legiurile mai sus enumerate într'adevăr sunt create cu scop, ca să atragă și apoi se sugruma biserica noastră. Eată cuprinsul diplomei: Preotul românesc Mihail din Vaidafalva (astăzi Nimăesci), care a trecut de curând la calvinism, precum și alți preoți mai de mult trecuți sau cari vor trece în viitoriu, capătă pentru toate timpurile următoare aceleași onoruri, privilegii, libertăți și prerogative, de cari se bucură păstorii sufletesci ai națiunii magiare de religiunea calvină. Eară cât pentru oficiile episcopesci, protopopesci și alte demnități bisericesci, aceiași (adecă Mihail și soții) se-și aleagă după datina lor episcopi și protopopi de tagma și națiunea lor, cari se nu mai atirne dela episcopii și protopopi esterni și de altă religiune, anumit dela cei ai Sêrbilor și ai Românilor; drept aceea diregătorii țerii de toate gradele și și condițiunile, mai cu samă însă vladica Sêrbilor și Românilor *Sava*, se îndătoresc a nu conturba și molesta întru uimic pre cestionății preoți românesci calvini și a nu-l cqnstringe să plătească dări, taxe ordinare și extraordinare, ajutoare pe seama tesaurariului principesc, zeciueli sau să facă serviții plebee sau civile domnilor pământesci.

(Va urma.)

Schițe din Istoria literaturii române.

Text făcut de prof. E. Hodoș pentru tinerimea Institutului pedagogic și teologic din Caransebeș.

(Continuare)

Poemul epic *Aprodul Purice* (1486), scris la anul 1833, are cuprinsul următor luat din istoria Moldovei:

Hroiote, un căpitan al regelui Matia din Ungaria, hotărăște să între în Moldova ca dușman. Părcălabul dela orașul Roman aflând despre primejdie, trimite repede un curier la Domnul Ștefan, care tocmai pe-atunci iera dus cu oastea în ținuturi depărtate. Părcălabul poruncește mai departe satelor să se gătească cu topoare, securi, coase; eară iel, părcălabul, stringând Călărașii și pe mulți orașani înarmați cu lănci și săbii, iese în calea dușmanului aproape de Roman. Adunându-se aici și satele cu un: Doamne-ajută! se aruncă asupra lui Hroiote. Mulțimea acestuia iera să frângă de tot pe Moldoveni, când deodată sosește pe un cal inspumat Aprodul Purice, și aduce veste păr-

călabului că Ștefan Vodă a plecat și acum va fi sosit cu oastea la Siret. Indatăce sosește Ștefan, o luptă crâncenă se începe, caii rânchează, mii și mii de săgeți șueră prin vânt, puștile pocnesc, săbiile zângănesc, pulberea se nalță în vârtej până la nori, trâmbițele și surlele resună, apoi se aud miile de vaete, țipete, gemete. . . . Dar un plumb fără veste izbește calul. Marelui Ștefan Vodă și-l răstoarnă cu călăreț împreună. Aprodul Purice îl vede, iute descălecă, și ține scara, ca să poată încăleca pe al lui cal Domnul Ștefan. Însă fiind Ștefan mic de stat, nu putea încăleca: Aprodul Purice atunci se face moșinoi, adică se pune jos pe brânci la picioarele lui Ștefan; și așa, de pe spatele Aprodului, s'a urcat pe cal. A zis atunci Ștefan zimbînd: De va vrea Dumnezeu ca să scăpăm, să știi Purice, băete, că nu-i mai fi moșinoi, ci drept resplătă am să te fac Movilă. — Războiul se gata cu învingerea lui Ștefan asupra lui Hroiote. Vrednicul părcălab moare pe câmpul de luptă; Hroiote ie omorât de mâna lui Purice. În ziua următoare Ștefan Vodă sosește la Roman, și în biserică intrând mărește pe Dumnezeu, că a scăpat țara de dușman. Soția părcălabului și fiica sa sunt triste pentru pierderea soțului și părintelui. Ștefan le spune cuvinte de mângăere; ear cătră Purice zice, că de acum are să se numească *Movilă*, apoi îi dă cinci moși cu sate în ținutul Sorociei și-l căsătorește cu fiica fostului părcălab, însăfârșit ca resplătire pentru un bun ostaș îl nalță la rangul de Vel-Armaș.

La începutul Scrierilor sale, după introducerea făcută de V. Alexandri (care face un tablou al timpului, în care a vețuit Constantin Negruzzi), ni se povestește, cum a învățat iel românește. Și adică:

„Pe când uitasem, că suntem români, și că avem și noi o limbă, pe când ne lipseau și cărți și tipografie. . . câțva boeri, ruginiți în românm, neputându-se deprinde cu frumoasele ziceri: *parigorisesc*, *catadiesc* ș. c. l., ședeau triști și jăleau pierderea limbii uitându-se cu dor spre Buda sau Brașov, de unde le veneau pe tot anul calendare cu povești la sfârșit. . . Tot așa mai rămăsese o școală, pe care acești buni bătrâni o priveau ca singur azilul prigonitei limbi, școala unde se învăța încă românește, aproape de Iași, în mănăstirea Socola. Tatăl meu iera unul din Români aceștia. Nu ieșea nici un calendar, care să nu-l aibă iel întâi, nici o carte bisericească, să n'o cumpere. . . Într-o zi viind dela școală l-am găsit cu o mare carte în *folio* dinainte. Citește, îmi zise, o viață de-a sfinților din cartea aceasta.

— Eartă-mă, părinte, io nu pot citi românește.

— Cum! apoi dar ce înveți tu?

— Elinește! am respuns păunindu mă. De vrei să-ți citească toată tragedia Ecubei. . .

— Poate să fie frumoasă. . . zise tatăl meu, dar ie rușine să nu știi limba ta! Măne vei veni cu mine la Socola, unde ieste examen. Voi vorbi pentru tine cu dascălul, care ie un om preatnăvăt; și nu mă indoesc, că tu te vei silii a învăța degrabă, pentru că știi că asta-mi face mulțămire.

— O negreșit! am răspuns cu bucurie.

Ne întârzieșem a doua zi, căci când am ajuns, au găsit examenul pela sfârșit. Se cercetase istoria, geografia ș. c. l. Sala iera plină. Auditoriul se alcătuea mai ales din dame bătrâne, mume ale băieților care ascultau într-o religioasă tăcere. Profesorul român avea un nas cu totul anti-român . . . iera grozav de mare. . . „Prea evghenicoșilor boeri și cucoane, zicea iel, am avut cinste a înfățișa d-voastre *prohorisirile* ucenicilor mei în istorie, citire, scriere, aritmetică, Acum voi avea cinste a arăta că limba noastră, pe care toți socot că o știu, dar nimieni nu o știe cum se cade, nu ieste fără gramatică, fără *sintaxis*, și fără ortografie; ci mai ales în acest pont al ortografiei întrece pe multe altele. Două pilde voi arăta. Sfârșind și puse ochilarii, tinse tabla neagră, și chemând un băeat ca de nouă ani îi dede condeiul de cretă. Băeatul scrisse:

Fată Sarră!

Io ți-am zis aseară,

Să vezi cul cum se sară.

Prea evghenicoșilor, urmă profesorul, vedeți, că toate aste *frazis* se sfârșesc cu *sară*, ear precum ați văzut, au deosebire în scris. Asemenea veți vedea și cu a dona paradigmă. Băeatul mai scrie:

Maică-ta de-i vve,

Bine-ar fi să vră

Pân' la noi la vie.

Dascălul tinse brațul spre cuvintele scrise cu un gest măestos. Gestul acesta fu cu izbucnirea unei mine. Bărbați, femei copii, toți săriră și s'apropiară de tablă strigând bravo de resuna sala. Mumele uimite suspinau sub bonetele înhorbotate. . . Bunele bătrâne nu se puteau dumeri, cum de sunt atât de învățați drăguții lor, și clătind din cap, priveau pe dascăl ca pe o ființă supranaturală. Bărbații îl fericitau, îi mulțameau, îi strigau *aferrim* de se zgudueau păreții; și bătrânul Socolean doborât sub grindina laudelor și *aferrimelor* se lăsase pe un scaun, unde l'impjuraseră copiii, ametit, răpit. . . Ce făceam io în vremea aceasta? Io rămăsesem încrămențit cu ochii holbați, cu gura căscată, căci nu înțelegeam nimic, io care ma țineam că știu ceva! . . . mi se părea că văd un Platon un Aristotel. . . Cât mă simțeam de mic în asemănare cu băeatul acel ce scriea *Sară* și *Vie* în trei osebite feluri!

Ne-am întors acasa. Tatăl meu, văzându-mă gânditor, mă întrebă ce am.

— Gândesc la adâncă erudiție a acestui dascăl.

— Adevărat, ie om plin de științe, și l-am poftit să vie ca să-ți dee lecții de trei ori pe săptămână. De mâne va începe.

O, cât am rămas de recunoscător bunului părinte pentru această dorită veste! Îndată am gătit căiete, condee nouă, negreală bună, nimic n'am uitat: întocmai ca bravul soldat, care își perie uniformă, freacă bumbii curățând armele în ajunul bătăliei. Aceste pregătiri m'au

ocupat până seara, când m'am culcat gândind la noul dascăl. . . A doua zi profesorul veni și, după bună dimineață, scoase din sin o broșură cartonată cu hârtie pestriță, zicându-mi c'un zimbet plin de încredere în sine: nădăduesc, că ne vom înțelege amândoi; această filadă, nu sunt la îndocală, că în puține zile o vei învăța. . .

Am luat-o cu toată onoarea cuvenită operei unui literat, și deschizându-o, am văzut că iera un abecedar cu slove de un palmac de mari!

Am rămas mut de orțerire și de rușine. Ce batjocură! să mă pue pe mine, care nu mai ieram copil, aveam treisprezece ani, să învăț *a, b, c!* . . .

În vremea asta dascălul își așezase ochilarii pe tronul lor. . . trase tabac, strenută, tuși spre a-ș drege glasul și începă rar, și cu dese pauze:

— Netăgăduit ieste, că omul neînvățat ie ca un copac nefugrijit, care nici o roadă nu aduce. Drept aceea învățătorul ieste pentru un tinăr, aceea ce ieste și grădinarul pentru pom; sau ca plugarul bun, care curăță de mărăciuni țarina sa până a nu sămăna în ea sămânța cea bună. Pentru a-ți *paradosi* limba românească după toată rânduiala, ca să o înveți cum se cade, spre a o ști cum se cuvine, trebui să începem dela început. Vei ști deci, că limba românească are patruzeci și una de slove, care se impart în trei soiuri: glasnice, neglasnice și glasniconeglasnice. Și anume glasnice sunt: *az, iest, ije, i, on, u, ier, ea, iu, ica, ia, ipsilon, omega*. Neglasnice: *buche, vede, glugol, dobru, juveté, zemle, kaku, liude, mislete, naș, pocoi, riță, șlovă, tferdu, firbu, heru, esi, psi, ță, cercaș, șa, ștea, flite, ga*. Glasniconeglasnice: *zalu, ieri, ucă, în*. Fără aceste slove nu se poate alcătui nici o *frazis*, nu se poate *proforisi* nici o *silabi*, căci iele sunt temelia limbii. Drept aceea, d-ta vei binevoi a le învăța pe de rost pentruca să le poți cuvânta curat și pe înțeles, căci văd, că dascălii d-tale Grecul și Franțuzul. . . ț-au stricat *proforaova*, nu poți roști pe *i, ă, ș, ce*, și alte vro câteva. Am nădejde, că poimâne mi le vei putea spune pe din afară, și atunci vom începe a doua mașimă, *ba, be, bi, bo*, și mai la vale. Cred că ne înțelegem?

— Ba nu ne înțelegem nici decum, am strigat ieșind din ameteala ce mă cuprinsese întru auzul barbarelor numiri a buchilor lui, nu ne înțelegem! D-ta vrei să mă batjocorești, să mă pui la affavita, pe mine care știu grecește mai mult decât ori care tinăr de vrăsta mea, și care știu franțuzește *sous la dictée*, fără a face mai mult de cât șapte opt greșale pe fată! Dă-mi o gramatică, arată-mi construcția verbelor, ortografia. Spune-mi pentruce scrii *vie* și *sară* în trei feluri?

— Îți voi spune la vreme. . . Acum nu ie treaba d-tale. . . învăță buchile pe de rost, ca să le știți poimâne.

— Ba nici gândesc, zisei.

— La început se pare greu, dar te vei deprinde. Rădăcina învățaturii este amară, dulci sunt însă rodurile sale.

Sfârșind, strinse ochilarii, își luă șlicul și ieși. Simții, că mi se luă o greutate de pe inimă. . .

Am alergat la biblioteca tatălui meu; care iera într'o ladă mare pururea deschisă în coridor... printre mulțimea calendarelor și a cărților în limba grecească modernă, am găsit, tipărite: Viețile sfinților, Moartea lui Avel, Istoria lui Arghir, Despre începutul Românilor de Petru Maior ș. a.; manuscrite: Letopisețul lui Nicolai Costin, Cavalerii Leb dei, Încunjurarea cetății Roșela (Romante de Mme Genlis) etc. etc.

... Și luând istoria Românilor de Petru Maior, ajutat de abecedarul urgisit în puține ceasuri am învățat a citi... Sara am citit tatălui meu tot cântul întâi din moartea lui Avel, singura carte, care avea puterea a-l adormi. Bunul părinte se bucură, și atribuind știința mea la vrednicia învățătorului, porunci să cumpere cinci coți postav vișiniu și un beniș, pe care le trimise dascalului...

Astfel Petru Maior m'a învățat românește. —

Date biografice. Constantin Negruzzi s'a născut în Iași pela 1808. A învățat în școala grecească; cum a învățat românește ni-a descris iel însuș. I placea a se ocupa cu autorii clasici francezi și elini. La 1821, când cu Eteria, împreună cu tatăl său a părăsit Iașul și s'au retras în anul următor 1822 la Chișinău în Basarabia.

În Chișinău a învățat rusește în societatea poetului Alesandru Pușkin. După vro trei ani s'a rentors la Iași; murind tatăl său, a primit diferite funcții administrative: dar mai bucurat se ocupa că literatura, deși avea se suferi din cauza aceasta; — așa, pentru publicarea poveștii *Toderică*, C. Negruzzi ieste exilat la moșia sa Trifești, ear ziarul unde apăruse lucrarea lui, a fost suspendat de cârmuire la cererea clerului, (*Toderică* ieste o poveste lucrată după italienește; eroul *Toderică*, un jucător de cărți, pleacă la cad, și câștigă lui Scaraoțki douăsprezece suflete...)

C. Negruzzi, împreună cu V. Alexandri și Mihai Cogălniceanu, a fost încredințat cu conducerea teatrului național pela 1840, făcând pe seama acestui teatru mai multe piese originale, dintre care ni s'au păstrat numai *Cărlanii* și *Muza dela Burdujeni*. Const. Negruzzi a repozat tot în Iași la anul 1868.

(Va urma)

Zidirea bisericeii greco-or. române din Doloave și calamitățile întâmplăte în decursul ei.

Subscrisul comitet paroch. a publicat în Foaia diecesană sub Nrii 1, 2, 3 ex 1891 un raport sub titlul: „zidirea bisericeii greco-or. române din Doloave, la finea căruia sa promis că: referitoriu la acest obiect va reveni în anul viitoriu cu altele, dacă vor avea însemnătate.

Conformându-se acelei promisiuni subscrisul comitet par. vine acum — deși cam târziu — în necs cu raportul amintit a mai raporta și publica în Foaia diecesană pentru informarea publicului și autorităților noastre

bis. și pentru mai sigura păstrare pentru posteritate următoarele momente istorice de interes pentru comuna noastră și anume despre:

1. Crima furtului cassei vertaimiane bis.

Pentru ca raportul despre faptul furtului să fie mai perfect, aflăm de trebuințe a permite istoricul mișcării organelor noastre bis. nainte de acest fapt.

1. Sistându-se lucrările zidirei bisericeii pentru an. 1890. pentru care sa plătit dela cassa bisericeii 10946 fl. 28 cr. (din prețul total al întreprinderii de 36.487 fl. 62 cr.) comitetul parochial, împuternicit de întreprinzători, dispuse a se cumpăra o cantitate considerabilă de cărămizii pentru continuarea edificului în anul viitoriu 1891, apoi în ședința din 15 Februarie 1891 și-a regulat agendele sale anuale, adică a esaminat socotelele bis. și-a statorit propunerile și sa fixat darea de seamă (raportul general) pentru sinodul paroch. ordinaru, ear în ședința din 20 Februarie 1891 a scontrat cassa bis. și numărând banii aflați a găsit-o în consonanță cu socoteala (ziuarul). — Aceasta a făcut-o și a trebuit să o facă comitetul și pentru aceea mai ales, fiindcă espirase mandatul organelor bis. de până aci și în sinodul paroch. ord. avea să se facă alegeri noauă de comitet și epitropie par. pre periodul anilor 1891—2,—3, căror organe apoi trebuia să-li se încredințeze averea bisericeii în deplină ordine. Acest sinod însă ținut Duminecă, în 24 Febr. 1891, pertractând toate agendele ordinari, în urmă declară de realese tot pe organele de până aci și deci nu mai fu trebuință de predare.

Atât în comitet cât și în sinod provoacă mari îngrijiri păstrarea în cassă a unei sume considerabile de aproape 11 mii florini, care n'o mai avusem nici odată; dar considerând, că comuna perduse încrederea în soliditatea institutelor de credite, din incidentul căderii în concurs a cassei de păstrare din Panciova, unde pe lângă biserica sârbă din loc (care perduse 20.000 fl.) și alții perdu și a noastră circa 3000 fl.; considerând, că banii ne trebuiau preste o lună și mai bine, când în Martie — Aprilie — aveam să se reinceapă lucrările zidirei bisericeii; mai considerând în fine, că cassa de păstrare postală régie, unde comitetul a întreat, a respuns, că biserica noastră poate eloca acolo pe numele ei numai până la 1000 fl. — din aceste motive sa lăsat banii și mai departe în cassa vertaimiană cu atât mai vârtos, că a) aceasta era grea de 600 kilogr. b) se ținea în localul de rugăciune, în etagiul edificului școlariu, de unde anevoie se putea scobori și c) în acest edificiu școlariu sub etagiul 2 învățătorii, anume: la capătul despre răsărit sub localul de rugăciune (capea) locuia învățătorul sârb Ioan Bitević, ear la capătul despre apus spre drumul mare învățătorul român Georgiu Popović. Cine ar fi putut crede acum, că un corp atât de greu de la un loc atât de înalt și închis de desupt cu locuințe să se poată scoate atât de ușor fără să se simță și să se împedecă sevrșirea acestui fapt?

2. Ei, dar ce să auzi? În noaptea dintre 25 și 26 Febr. v. (9 și 10 Martie n.) 1891 adică Lună spre Marți nemijlocit după sinod ni se fură cassa vertaimiană a bisericeii, în carea după scontrarea din 20 Febr. 1891 v. se afla: a) bani gata 10.803 fl. 30 cr. b) un libel a primei casse de păstrare din Timșoara despre 3648 fl. (cauțiunea întreprinzătorilor) și c) 19 fascicle de documinte pentru socotelele bis. din 19 ani trecutii (1872—1890) cu 11 quitanțe computeate la banii gata pro 1891. — Fapta aceasta o comunică îndată în zorii învățătorul rom. Georgiu Popović parochului Aron Bartolomeu ca președintelui comitetului par., carele mergând la fața locului află ușile capelei deschise, brava și ușile neatînse, în altar, unde s'a ținut cassa vertaimiană, numai pedestatul cassei singur, ear pe podele o dungă sclipitoare formată prin tirirea cassei, în fine afară, cam la o distanță de 40 pași, o șină de ter, o funie (păivan) remasă și urmele unei căruțe mânate cu cassa în direcțiunea ostică. La întrebare parochului, dintre cei doi învățători, carl locuesc aci, George Popović mărturiș, că el n'a simțit în noaptea aceea nici un șgomot, ear Ioan Bitević mărturiș, că pela 11 oare a auzit sus dasupra locuinței sale în căpelă șgomot mare și sculându-se din pat a observat prin crepăturile ușii și prin ferestri la coridor și afară

oamenii străini în număr de circa 15—20 și i-a picat în minte, că aceștia nu intenționează decât furarea cassei noastre bis. dar de frică, că vor fi străji pe la ferestri, n'a cutezat să strige, ci s'a culcat earăș și nu mai cam la 1 oară după mezul nopții a mai auzit fluierături și căruțe venind — probabil — spre încărcarea cassei, dar trecând și acest sgomot cam pe la 2 oare după mezul nopții a adormit și s'a deșteptat abia la ziua. Așa dar crima s'a executat cam în 3 oare.

Parochul telegrafă îndată cassei de păstrare din Timișoara despre acest furt, ca să-și noteze în cărțile sale înstrăinarea libelului bis. sub Nr. 79524. apoi făcând oficialul cercual adm., tribunalului reg. și gendarmeriei arătare despre furtul cassei pentru urmărirea făptuitorilor, apoi înclinată prin crâșnic și pe o seamă de fruntași români, cari îndată se puseră să urmărească pe făptuitorii și obiectul furat preste tot hotarul comunei, însă fără succes.

A doua zi sosind la fața locului și reprezentanții autorităților administrative și judecătorești, precum: pretorele, procurorul cu judele investigătorin, locotenentele suprem de gendarmerie cu o trupă de gendarmi făcând oculata faptului criminal, dispuseră urmărirea făptuitorilor, a obiectului furat și a „corporis delicti“ peste tot hotarul și pe unde s'a crezut de trebuință, însă asemenea fără succes, apoi făcând organelor noastre interogatoriul protocolar, a treia zi se îndepărtară din comună.

3. În 7/19 Martie 1891 s'a aflat apoi cassa vertaimiană a bisericii, spartă și golită de bani în pusta nesipoasă „Omok“ în locul așa numit Șușara (în sentința jud. îi zice: „Catalarga“) într'o afundătură incungiuată de toate părțile cu tufe de molitvi (altc. Smrec), cam îndrept cu comuna Ulma, prin pécuară (ardeleni), cari păseau oile lor pe acolo și cari apoi ori singuri d'a dreptul ori prin alții au răportat despre această gendarmărie dela postul din comuna Alibunariu, ear aceasta călăuzită la fața locului a aflat cassa vertaimiană spartă, cum s'a zis, ear pe lângă cassă documentele de societăți din 19 ani amintite și libelul cassei de păstrare imprăștiat pe pământ precum și o mulțime de instrumente de spargere precum: ciocan, dalte, sfredele, fabricate de oțel pentru găurirea ferului, chei false etc. înveluite în sdrențe de saci și ascunse în ei și coala pe sub ripe și sub rădăcinile tufelor. Acestea toate, atară de cassă, gendarmii le-au dus în Alibunariu, și de aci le-au adus în 18/30 Martie 1891 la Doloave și le-au arătat organelor noastre bisericesti împreună cu alte obiecte găsite lângă cassă precum: luminări din localul de rugăciune, un blid smălțuit aflat ori pururea în tresoriu, au cercat apoi dacă cu cheile aflate se poate deschide localul de rugăciune și s'a putut, au luat cu ei pe unele din organele noastre bisericesti și au mers în vacanțul erarial (pusta nesipoasă, numită Omoc ori Pesec) și au constatat identitatea cassei vertaimiane a bisericii noastre, de unde gendarmii întorcându-se în Alibunariu a relaționat tribunalului reg. din Panciova despre faptul aflării cassei furate și „corporis delicti“ și au cerut oculata judecătorească la fața locului aflării, precum și organele noastre bis. întorcându-se ne aduse diverse sciri de acolo.

(Va urma.)

Varietăți.

O biserică de zahar. În Paris s'a construit o biserică de zahar înaltă de 160 cm. și largă de un metru. În turn se află 12 clopote; jur împrejur biserica e încungiuată de o grădină englezască, ear înlăuntru arde o lămpă de sistem Edison. Arangiamentul interior al bisericii e întru toate identic cu arangiamentul unei mari și pompoase biserici. „Tema“ descrie foarte pe larg multele curiozități cuprinse în această bisericuță de zahar.

Constructorul ei se numește Frideric Zürcher, care timp de trei ani și jumătate a lucrat la construirea bisericii.

Avis și invitare. Proxima convenire soțială aranjată de Societatea română de cântări și musică din Caransebeș va avea loc Joi în 21 c. st. v. sara în localitatea Societății.

Generalul Seracin a plecat din Cernăuți Vineri în 6 Ianuarie 1893 n. la noul seu post în *Przemysl*. La gară s'a prezentat întreg corpul ofițerilor în frunte cu colonelul Manoylovicz, toți soldații cu musica regimentului, metropolitul Dr. Silvestru Morariu-Andrievic, mareșalul țării Lupul, primarul Kochanowski, consilierul școlar Isopescul, administratorul suprem de poște Ciuntuleac, Dr. Filipovic, o delegațiune a studenților români dela universitate și mulți alții. Toți cunoscuții și prietenii cu greu s'a despărțit de generalul Seracin, care petrecuse deja zece ani în Cernăuți, iubit și stimat de subalternii săi și de întreaga poporațiune a orașului.

Societatea academică „Junimea“ invită la balul, care se va aranja Luni în 25 Ianuarie (6. Februarie) 1893. în sala societății filarmonice. — *Cernăuți*, în Ianuarie 1893. — Președinte de onoare: *Baronul Alesandru Vasilco*. — Președintele comitetului aranjator: *Baronul George Stîrcea*. — Președintele societății: *Alesandru Popovicu*.

Consistoriul eparchial aradan a ales de secretariu consistorial pe D-I avocat și asesor al Consistoriului mitropolitan Ioan Lenger.

Tinerimea română din Cluș invită la concertul împreună cu dans, ce-l va aranja Joi în 9 Februarie 1893. st. n. în sala „Redutei urbane.“ Venitul este destinat pentru ajutorarea tinerilor universitari lipsiți de mijloace la înscriere și deținerea examenelor. Oferte marimoase să primesc cu mulțămită și se cuitează în public.

Invitare la Concertul împreună cu petrecere soțială, ce-l va aranja corul român gr. or. din Alibunariu sub conducerea dirigentului Teodor Petrișor în 14/26 Ianuarie a. c. în ospătăria d-lui Edmund Bauer din Alibunariu. *Programa:* 1. „Sum soldat“, cor bărbătesc de G. Dima. 2. „Vânătorul“, cor bărbătesc de Tudor de Flondor. 3. „De a-și fi“, cor bărb. de dirigintele. 4. „Din depărtare“, cor bărb. de J. Vorobchievicu. 5. „Uită mamă“, cor bărb. de G. Dima. „El Rbna“, cântec arabesc de Mandicesky. 7. „Serenadă“, cor bărb. de Tudor de Flondor. Urmează apoi jocurile: „Călușeriul“ și „Bătuta“. Venitul curat este destinat pentru fondul edificăndei bisericii gr. or. din Alibunariu. Suprasolviri se primesc cu mulțămită și se vor cvita publice.

Dare de samă și mulțămită publică. La petrecerea aranjată în sara de Sân-Văsiu de cătră reuniunea femeilor române din Caransebeș a încurs ca venit preste tot 174 fl. 40 cr. Spesele fiind 80 fl. 86 cr., rămâne un venit curat de 93 fl. 54 cr. Din venitul curat s'au împărțit ajutoare la familii lipsite de mijloace suma de 31

fl., rămânând pe sama fondului Reuniunii 62 fl. 54 cr. cari s'au alăturat la capitalul Reuniunii.

Aducând aceasta la cunoștință on. public se exprimă mulțămia noastră tuturor acelorora, cari au binevoit a contribui fie cu bani ori cu obiecte pentru tombola la reușirea întreprinderii și realizarea nobilelor scopuri ale Reuniunii. — *Caransebeș*, în 12 Ianuarie 1893. — *Comitetul*.

Ciocnire pe calea ferată. O ciocnire s'a întâmplat Sâmbătă dimineața lângă Timișoara, între trenul *Fulger*, care venia dela Pesta, și acceleratul, care mergea dela Verciorova spre Budapesta. Ciocnirea a fost foarte violentă și a cauzat sfărîmarea mai multor vagoane; un călătoriu neamț a fost greu rănit. Se zice că n'au fost alte victime. Călătorii *Fulgerului* au trebuit să aștepte trecerea acceleratului dela Pesta pentru a-și continua drumul spre Verciorova. În acest din urmă tren se afla și d-l Al. Lahovari, ministrul român de esterne care plecase din Viena scurt timp după plecarea *Fulgerului*.

Bibliografie. „*Lumea literară*” este numele unei foi belectristice științifice și literare cu ilustrațiuni ce apare de 2 ori pe lună sub redacțiunea D-lui George Simu. Editor este D-l A. Todoran, în Gherla. Considerând numărul de până acum foaia promite a împleni un gol simțit la noi, o recomandăm cu căldură. — Prețul abonamentului pe an 4 fl. pe $\frac{1}{2}$ an 2 fl. pe $\frac{1}{4}$ de an 1 fl.

Publicațiune. Pe baza emisului Escelenței Sale d-lui Ministru ung. reg. de finanțe ddto 9. Ianuarie a. c. Nr. 405. aduc la cunoștință publică, că monetele de argint bătute după cheia convențională de mai nainte și cari s'au aflat în circulațiune legală până în 31. Decembrie 1892, dar sunt îngădurite sau altecum deteriorate se pot schimba pe lângă bani gata până la sfârșitul *lunii lui Martie 1893* după proporțiunea argintului fin, ce conțin și după prețul actual de piață al argintului, la oficiul regesc bătător de monete din *Körmöczbánya* și la toate oficiile ung. rég. schimbătoare de metale subordonate acestuia.

Pretul relutului se va statorî în fiecare lună înainte și pe luna curentă Ianuarie sa otărit cu 66 fl. 40 cr. un kilogram de argint fin. — *Caransebeș*, la 26 Ianuarie 1893. — *L. de Szivós*, primariu.

Publicare.

Pentru zidirea unei case cu grajd, fântână etc. în Bozovicu se escrie din partea Comunității de avere a fostului regiment conf. rom. banatic Nr. 13. licitațiune minuendă prin oferte închise. Pentru clădirile menționate sau preliminarat suma de 11410 fl. 30 cr. v. a.

Condițiunile precum și planurile și preliminarile se pot vedea la comitetul comunității de avere în Caransebeș în timpul oarelor oficioase.

Oferenții sunt deobligați a declara în ofertele lor, că cunosc condițiunile, planurile și preliminarile și se supun acestora, mai departe sunt deobligați a introduce în oferte prețul oferit atât în cifre cât și în litere.

Ofertele timbrate după prescisele legii sunt a se trimite într'un plic bine sigilat și provăzut cu inscripțiunea „Ofert pentru zidirea unei case cu grajd, fântână etc. în Bozovicu” Comitetului Comunității de avere în Caransebeș până la 25 Februarie 1893 st. n. 11 oare a. m.

Ofertul trebuie să conțină mai departe în numerar sau în hârtii de stat 10%, ca vadiu din prețul oferit.

Ofertele, care încurg mai târziu sau se abat dela condițiunile de mai sus, în fine ofertele telegrafice nu se vor lua în considerare.

Caransebeș, 9 Ianuarie 1893.

[2] 2-2 **Comitetul comunității de avere.**
(Reproducerea nu se onorează.)

Publicațiune.

Se aduce la cunoștință publică, precum că licitațiunea poienelor a Comunității de avere se va ținea, precum urmează și anume:

1. În Orșova	la 11 Februarie a. c. st. n.
2. „ Bozovicu	„ 13 și 14 Februarie a. c. st. n.
3. „ Teregova	„ 16 Februarie a. c. st. n.
4. „ Caransebeș	„ 16 „ „ „ „
5. „ Ohababistra	„ 20 „ „ „ „

[3] 2-2 **Oficiul de economie**
al comunității de avere.

Nrul 114 B./1892.

Publicațiune.

Se aduce la cunoștință publică, cumcă pământul fundațiunei „Septemvirului Popovicu” din Ghilad constătoare din 71 jugere 639 stânjeni pătrați pășune, aflătoare în călcătura „Gaiul oacheș” lângă drumul mare, ce duce dela Ghilad spre Detta, se va esarenda pe 6 ani pe calea licitațiunei publice.

Licitațiunea se va ținea în 17/29 Ianuarie 1893 la 10 oare înainte de ameză în Școala conf. gr. or. română de prunci din loc; până la acest termin se pot trimite și oferte.

Înainte de licitațiune se vor publica atât condițiunile de licitațiune cât și cele de arendă.

Prețul de eschiamatiune e 600 fl. de după care sumă înainte de licitațiune, licitanții vor depune 10% ca vadiu.

Ghilad, din ședința comitetului parochial, ținută la
17/29. Decembrie 1892. [1] 3—3

Aureliu Drăgan,
președ. comitet. paroch.

Ioan Biruescu,
notarîu comit. paroch.

Concurs

Pentru îndeplinirea postului de învățătoriu la școala com. din *Naiđaș* cu limba de propunere română și magiară se escrie concurs. Cu acest post sunt legate următoarele emoluminte:

1. Salariu 300 fl. v. a.
2. Lemne de încălzit 16 metri cubici.
3. Pentru cortel 60 fl. v. a.
4. Pentru scripturistică 5 fl.
5. Diurne de călătorie 10 fl. v. a.
6. Dela fiecare înmormântare, unde va fi poftit, 20 cr. v. a.

Recursele pentru acest post, instruate în înțelesul legii și compuse în limba magiară, sunt a se adresa înaltului Ministeriu r. u. de culte și instrucțiune și a se subșterne comitetului administrativ al Comitatului *Carăș-Severin* în *Lugoș* până la 20 Martie a. c. Învățătoriu, având a prevedea și postul de cantor la biserică, are a dovedi prin atestate și calificațiunea sa de cantor gr. or.

Naiđaș, în 22. Ianuarie 1893.

[5] 1—3

Oficiul notarial.

Concurs.

La școala populară elementară comunală din *Marga* cu limba de propunere română și magiară este de a se ocupa postul de învățătoriu.

Emolumintele acestui post sunt:

1. Salariu 300 fl. v. a.
2. 24 metri cubici de lemne
3. Pentru scripturistică 6 fl.
4. De la înmormântări, unde va fi poftit, 20 cr.
5. Dela părăștasuri 40 cr.
6. Cortel liber cu grădină de legumi.

Recursele provăzute cu timbrul recerut, scrise în limba magiară și adresate înaltului Ministeriu reg. ung. de culte și instrucțiune publică, au a se trimite până la finea lunii lui Februarie a. c. st. nou la comitetul administrativ al Comitatului *Carăș-Severin* în *Lugoș*.

Învățătoriu denumit e îndatorat a îndeplinî și agen-dele de cantor bisericesc după ritul gr. orient. român în biserica locală.

Marga, în 13/25. Ianuarie 1893.

Primaria comunală
Ioan Jompanu,
jude comunal.

[6] 1=3

Concurs

pentru împlinirea postului de învățătoare la școala comunală elementară din *Bozovicu* cu limba de propunere română și magiară.

Emolumintele sunt:

1. 300 fl. salariu anual în rate anticipative.
2. 48 fl. pașal de lemne
3. 60 fl. bani de cortel.

Petițiunile compuse în limba magiară, provăzute cu timbrele prescise și adresate cătră Înaltul Ministeriu reg. ung. de culte și instrucțiune publică, sunt a se subșterne Comitetului administrativ al Comitatului *Carăș-Severin* până la finea lunii Februarie 1893.

Învățătoarea denumită e îndatorată a prevedea și cântările bisericesci de ritul gr. or. rom.

Bozovicu, la 20 Ianuarie 1894.

Antonie Kraia,
primariu comunal ca președinte al scaunului
scolastic.

[7] 1—3

Avis!

Prin aceasta am onoare a aduce la cunoștiința On. public din *Caransebeș* și giur, că azi m'am mutat cu magazinul meu de haine în casa d-lui **Neuerer**, preste drum de reședința episcopoească, și aci voi vinde cu prețuri foarte lesne hainele de domni și de copii, atât cele vătămăte de foc cât și cele nevătămăte, până se vor găta.

[4] 2—3

Cu distinsă stimă,
Iosif Stich,